
INHAALSLAG VERSPREIDINGSONDERZOEKREPTIELEN 2005 VEEL RESULTATEN!!

Frank Spikmans & Annemarie van Diepenbeek

2005 – een topjaar voor RAVON!

Ere wie ere toekomt: de deelnemers van de Inhaalslag 2005 hebben dit jaar tot een topjaar voor RAVON gemaakt! Want behalve de gegevens over de inhaalslaghokken leverden de vele veldbezoeken een enorme oogst aan extra waarnemingen op.

Hartelijk dank aan alle vrijwilligers voor hun geleverde inspanningen!

Op 1 oktober werd het veldseizoen voor de Inhaalslag 2005 officieel afgesloten. Voor vrijwilligers die hun km-hokken nog niet afdoende bezocht hadden, gaf het mooie herfstweer onverwacht nog enig respijt: zo kregen ze extra gelegenheid voor de laatste veldbezoeken en daarmee nog enkele inhaalslaghokken te “scoren”. We realiseren ons bij RAVON heel goed dat er heel wat gevraagd werd van sommige vrijwilligers, vooral van diegenen die km-hokken voor hazelworm en gladde slang moesten bezoeken. Van laatstgenoemde soorten kunnen we – methodisch gezien- pas met zekerheid zeggen dat de soort er niet voorkomt als deze na 7 veldbezoeken niet is aangetroffen. Zeven veldbezoeken per km-hok, dat is bepaald geen sinecure! Enkele vrijwilligers kregen het toch voor elkaar. Anderen gaven hun resultaten door na 3 of 5 veldbezoeken, en ook die uitkomsten zijn voor ons waardevol, al registreren wij voor deze soorten dan nog geen “harde nullen”. Wij hopen met aanvullende bezoeken in de komende jaren de ontbrekende cijfers alsnog te kunnen aanvullen.

Bij **resultaten** kunt u de harde cijfers zien van al deze inspanningen. Buiten informatie over de inhaalslaghokken waren er ook enorm veel losse meldingen. Alles bijeen heeft dat geleid tot een aantal doorgegeven waarnemingen dat dubbel zo groot is als in andere jaren!

Hoe kijkt RAVON nu terug op de

Inhaalslag 2005? We waren positief verrast door de geweldige respons. Ons voornemen was om elke vrijwilliger die daaraan behoefte had, persoonlijke begeleiding te geven, maar de praktijk

bleek weerbarstig. De behoefte bleek zo divers en ruimtelijk zo over het land verspreid, dat het ondoenlijk was om overall gecombineerde excursies te organiseren. Waar mogelijk hebben we dat opgelost door een één-op-één begeleiding met een van onze ervaren vrijwilligers uit de betreffende regio. In enkele gevallen hoorden we pas achteraf dat iemand problemen had met de methodiek of met het onderscheid van bepaalde doelsoorten. Dit manifesteerde zich sterker bij de amfibieën dan bij de reptielen. Bij vrijwilligers die zich op amfibieën richtten waren het vooral vragen of problemen met het onderscheid van soorten (groene kikkers) of het tijdstip (‘s avonds), maar bij de reptielen hadden de minder ervaren deelnemers vooral vragen over de juiste zoekplekken, het zoekbeeld of optimale tijdstippen om de trefkans te vergroten.

Wat ons wat minder aangenaam verrast heeft, is dat enkele mensen door onverwacht tijdgebrek, ziekte of verhuizing de voorgenomen veldbezoeken helemaal niet afgelegd hebben, en dat niet aan ons lieten weten. Bij een tijdige melding daarvan, hadden wij de hun toegewezen km-hokken nog aan anderen kunnen overdragen. Iets wat door puur toeval bepaald werd, maar evengoed erg jammer was, was het feit dat we sommige vrijwilligers geen km-hokken konden geven, omdat er in de regio of woonplaats geen inhaalslaghokken lagen. Deze mensen hebben wij gevraagd losse waarnemingen uit hun omgeving te willen doorgeven.

De coördinatie vroeg meer tijd dan wij ingeschat hadden, maar de vele directe contacten met vrijwilligers hebben we als heel prettig en stimulerend ervaren. Het was geweldig om af en toe de spontane meldingen van leuke en onverwachte vondsten te horen, te lezen en door middel van foto's op onze e-mail te zien. Soms waren we ook jaloers omdat ons eigen “veldseizoen” vooral bestond uit papieren stapels en de digitale verwerking van al die prachtige waarnemingen, in plaats van de kruipende dieren zelf te zien.

Soort	Aantal te actualiseren km-hokken 2004-2005	Verwachting te realiseren in 2005	Km-hokken bezocht 2004-2005 *	Km-hokken met losse waarnemingen 2005	Totaal gerealiseerd 2004-2005
hazelworm	573	63	96	40	136
zandhagedis	166	95	78	57	135
gladde slang	70	20	21	5	26
ringslang	517	45	84	121	205
adder	378	38	74	15	89
TOTAAL REPTIELEN	1704	261	353	238	591

Tabel 1. Overzicht van het aantal onderzochte kilometerhokken in het kader van de inhaalslag 2005, (gedeeltelijk in 2004).

* Hier is vermeld het totaal aantal inhaalslag km-hokken dat bezocht is. Een deel daarvan is onvolledig onderzocht, zie daarvoor tabel 2.

De resultaten in cijfers

Tabel 1 geeft per doelsoort een overzicht van het aantal km-hokken dat voor actualisatie in aanmerking kwam bij aanvang van het project (1704 voor reptielen, 5109 voor amfibieën en reptielen samen). De kolom daarnaast geeft per doelsoort het aantal km-hokken dat RAVON inschatte te kunnen realiseren (261 respectievelijk 795) met behulp van vrijwilligers. De derde kolom toont per soort het aantal hokken dat ook inderdaad bezocht is en dat op inhaalslagsoort(en) is onderzocht (353 respectievelijk 1150). Dat dit afwijkt van het aantal ingeschatte hokken (795 voor beide soortgroepen samen) komt doordat we vooraf niet wisten uit welke regio's zich veel of juist weinig waarnemers zouden aanmelden. Vooral uit gebieden met veel inhaalslag-hokken voor de rugstreeppad meldden zich veel vrijwilligers. Een flinke zet in de goede richting kreeg RAVON ook doordat met enkele overheden data-uitwisseling kon worden overeengekomen, zoals de gemeente Amsterdam en de provincie Zuid-Holland. Hierdoor kwamen er extra gegevens beschikbaar van km-hokken die door ecologen van deze instanties of externe ecologische bureaus waren onderzocht. Zo kwamen er van de ringslang veel data binnen uit de regio Amsterdam.

Tabel 2 laat zien welke resultaten er per soort geboekt zijn in de km-hokken die volgens de voorgeschreven methode onderzocht zijn. Niet alle km-hokken (353 voor reptielen) zijn echter volledig en volgens die methodiek onderzocht. Als dat laatste het geval was, was dat bijna altijd omdat niet het voorgeschreven aantal bezoeken is gebracht om tot een harde nulwaarneming te komen.

Het totaal van 353 voor reptielen bezochte km-hokken minus de 158 "onvolledig onderzochte hokken" brengt het totaal aantal volledig geactualiseerde km-hokken op 195. In 105 daarvan hebben de vrijwilligers de soort kunnen herbevestigen, in 81 blijkt de soort afwezig (= nulwaarneming) en 9 km-hokken zijn "afgekeurd", dat betekent dat er in dit km-hok geen geschikt leefgebied meer aanwezig is voor de soort. Dat kan het geval zijn als er bijvoorbeeld op die plek een woonwijk is verrezen of een natte ruigte permanent is verdroogd.

De resultaten van de Inhaalslag kunt u in gedetailleerde kaarten terugvinden op onze website: www.ravon.nl/Inhaalslag.

Soort	Km-hokken bezocht in 2005	Soort aanwezig	Soort afwezig	Km-hok ongeschikt	Soort mogelijk aanwezig (onvolledig onderzoek)	Km-hokken geactualiseerd
hazelworm	96	21	22	0	53	43
zandhagedis	78	23	21	6	28	50
gladde slang	21	6	3	0	12	9
ringslang	84	40	16	2	26	58
adder	74	15	19	1	39	35
TOTAAL REPTIELEN	353	105	81	9	158	195

Tabel 2. Resultaten uit de km-hokken die volgens de voorgeschreven methodiek onderzocht zijn.

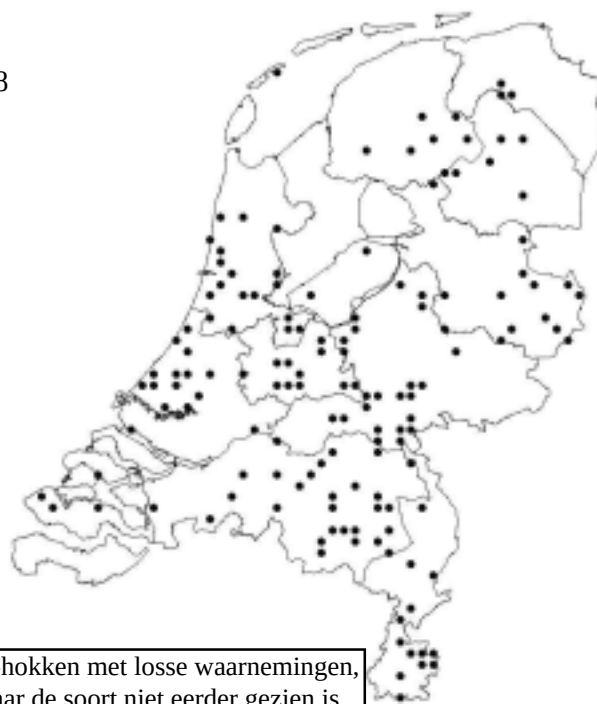
In totaal zijn er in 1461 verschillende kmhokken bijna 3000 ‘losse waarnemingen’ verzameld van Inhaalslagsoorten buiten de Inhaalslaghokken of van niet-doelsoorten van de Inhaalslag. Naast een flink aantal amfibieën- en vissoorten (zie Meetnet Amfibieën Mededelingen 18), zijn dat hazelworm, zandhagedis, levendbarende hagedis, ringslang en adder. Het aantal kmhokken waar een ‘losse waarneming’ is verzameld van de ringslang is zelfs hoger dan het aantal kmhokken dat onderzocht is conform de inhaalslagmethodiek. Ook deze waarnemingen vormen een zeer waardevolle aanvulling op het verspreidingsbeeld van deze soorten.

Tabel 3 geeft een overzicht van de losse waarnemingen die door de vrijwilligers tijdens hun veldbezoeken in het kader van de Inhaalslag Reptielen verzameld hebben. Het opmerkelijk grote aantal losse waarnemingen van de ringslang is voor een belangrijk deel afkomstig van de gemeente Amsterdam, waar de stadsecologen in het kader van de inhaalslag veel data uit hun archief leverden. Bovenop dit resultaat bracht de inhaalslag nog een mooie bonus binnen: tijdens de vele veldbezoeken werden in nog eens 488 km-hokken “losse” waarnemingen van niet-inhaalslagsoorten genoteerd! Zie Meetnet Amfibieën Mededelingen 18.

Deelnemers in cijfers

In totaal hadden ruim 200 deelnemers zich opgegeven voor de Inhaalslag. Het overzicht in figuur 1 geeft aan hoe deze geografisch over het land verdeeld waren. Aan ruim 20 daarvan hebben we geen hokken kunnen toewijzen omdat zij in gebieden wilden inventariseren waar we geen inhaalslaghokken hadden. In de loop van het project hebben 30 personen afgehaakt vanwege ziekte of onverwacht tijdgebrek. Van de resterende 170 personen hadden er 60 hun formulieren voor 1 oktober 2005 ingestuurd. Degenen die dat half oktober nog niet hadden gedaan, kregen een schriftelijke herinnering. Het binnenhalen van de formulieren bleek geen kleinigheid. Met drie schriftelijke herinneringen en heel wat uurtjes aan de telefoon is het gelukt om daarna van nog van 80 vrijwilligers de formulieren binnen te krijgen. Bij een 30-tal mensen lukte dat niet. Van de 30 mensen die vanwege onvoorziene omstandigheden hebben afgemeld of die het uiteindelijk niet gelukt is de veldbezoeken af te leggen, hebben circa 20 mensen te kennen gegeven voor 2006 wel weer beschikbaar te zijn voor veldbezoeken.

Figuur 1.
Verdeling over het land
van de deelnemende
vrijwilligers aan de
Inhaalslag 2005.

Soort	Doelsoort Inhaalslag	Km-hokken met losse waarnemingen 2005	Km-hokken met losse waarnemingen, waar de soort niet eerder gezien is
hazelworm	X	40	11
zandhagedis	X	57	9
levendbarende hagedis		89	16
gladde slang	X	5	2
ringslang	X	121	14
adder	X	15	4

Tabel 3. Losse waarnemingen aan reptielen, verzameld tijdens Inhaalslag onderzoek 2005.

Vooruitblik Inhaalslag 2006

In 2006 wordt de inhaalslag verspreidingsonderzoek voortgezet. Het netwerk van vrijwilligers is opgezet in 2004 en 2005 en wordt nu verder uitgebreid. Dit jaar is er op gericht het huidige netwerk te onderhouden en daarnaast ook nadrukkelijk vissen op te nemen in de inhaalslag. Daarnaast zal dit jaar ook gebruikt worden om de werkwijze rond de inhaalslag enigszins te veranderen en aan te passen op een grotere toestroom en actieve deelname van vrijwilligers. In 2007 is het immers de bedoeling om verspreidingsonderzoek structureel in meerjarige onderzoeksprogramma's op te gaan nemen.

In voorgaande jaren werden vrijwilligers direct aangestuurd door de twee coördinatoren. In 2006 zal de coördinatie en aansturing vooral via onze website plaats vinden.

Op www.ravon.nl (doorklikken via folder Inhaalslag) vindt u zowel de resultaten van de afgelopen twee jaar als de informatie over de nieuwe aanpak in 2006. Hierbij wordt u de mogelijkheid geboden om per provincie en per soort zelf uw eigen kilometerhokken en soorten te selecteren en de bijbehorende topografische kaarten, veldformulieren en de bijbehorende richtlijnen te downloaden.

Op dit moment is de financiering voor de inhaalslagcoördinatie overigens nog niet rond. RAVON gaat er echter van uit dat er ook dit jaar weer een inhaalslag zal worden gefinancierd door het Ministerie van LNV. Voor algemene vragen kunt u natuurlijk altijd contact opnemen met RAVON, Frans Kuenen, (inhaalslag@ravon.nl of telefoon 024-36.52.640).

*Zandhagedisvrouwtje
wordt goed bekeken
(foto: Mieuw van
Dienenhoven)*

Ook in 2006 RAVON Hemelvaartweekend

Tijdens het RAVON Hemelvaartweekend 2006 zal zoals gebruikelijk, in kleine groepjes weer volop gezocht worden naar reptielen en amfibieën. Dit jaar is de standplaats Drouwen, iets ten oosten van Assen. Drenthe is relatief rijk aan reptielen- en amfibiesoorten. De nadruk van de veldbezoeken zal liggen op het verzamelen van gegevens voor de geplande verspreidingsatlas van Drenthe. Voor veel RAVON-ners is dit weekend een gezellige jaarlijkse reünie, maar het is ook een ideale gelegenheid voor de minder geroutineerde vrijwilligers om samen met de “oude rotten” veldbezoeken af te leggen en zo meer ervaring op te doen. Zij worden dan ook uitdrukkelijk uitgenodigd om aan dit weekend deel te nemen. Het weekend start woensdagavond 24 mei en duurt tot zondagmiddag 28 mei. Verdere informatie is te vinden op: www.ravon.nl.